

УДК 338.1  
ББК 65.9 (5)2/4

**РУШД ВА ИННОВАТСИОНИИ  
СОҲАИ САНОАТИ КОРКАРДИ  
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

*Аскарова Санавбархон Султонходжаевна - муаллимаи кафедраи иқтисодиёти ҷаҳонӣ МДТ “Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Б.Гафуров”, ш. Хуҷанд, Ҷумҳурии Тоҷикистон, e-mail: [sanam85@mail.ru](mailto:sanam85@mail.ru)*

**РАЗВИТИЕ И ИННОВАЦИИ В  
ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕЙ  
ПРОМЫШЛЕННОСТИ  
РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН**

*Аскарова Санавбархон Султонходжаевна - преподаватель кафедры мировой экономики ГОУ ХГУ имени академика Б.Гафурова. г. Худжанд, Республика Таджикистан, e-mail: [sanam85@mail.ru](mailto:sanam85@mail.ru)*

**DEVELOPMENT AND INNOVATION  
OF THE PROCESSING INDUSTRY  
OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN**

*Askarova Sanavbarkhon Sultonhodzhaevna - Lecturer at the Department of World Economy of the Khujand State University named after Academician B.Gafurov. Khujand, Republic of Tajikistan, e-mail: [sanam85@mail.ru](mailto:sanam85@mail.ru)*

**Вожаҳои калидӣ:** саноати коркард, саноати истихроҷ, кишварҳои пешрафта ва кишварҳои қафмонда, рушди инноватсионӣ, равандҳои сармоягузори, воридот ва содирот.

Дар мақолаи мазкур аз тарафи муаллиф қушии ба харҷ дода шудааст, ки бо истифода аз таҳлили синтези ҷустуҷуи роҳҳои баланд бардоштани самаранокии соҳаҳои истихроҷ ва коркарди саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти омилҳои гуногун, пешниҳод намояд.

Соҳаҳои истихроҷ ва коркарди саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти омилҳои гуногун, аз ҷумла омилҳои географӣ маҳаки иқтисодиёти кишвари мо ва минтақаҳои он мебошанд. Аҳамиятнокии мӯҳтамаъҳои саноати истихроҷ ва коркарди кишвар бо он маънидод карда мешавад, ки айни замон яке аз пояҳои асосии иқтисодиёт мебошанд, ки дар атрофи онҳо ҳалқаҳои навини истеҳсоли ташиаккул ёфта, инфрасохтори дастгирикунандаи тиҷоратӣ созмон ёфта, бахшҳои мазкур дар сохтори иқтисодиёт ва саноат аз ҷама муҳимтарин ба ҳисоб мераванд.

**Ключевые слова:** обрабатывающая промышленность, горнодобывающая промышленность, развитие и слаборазвитые страны, инновационное развитие, инвестиционные процессы, импорт и экспорт.

В данной статье автор предпринял попытку найти пути повышения эффективности добывающей и перерабатывающей промышленности Республики Таджикистан с учетом различных факторов, используя синтез-анализ. Добывающая и перерабатывающая промышленности Республики Таджикистан с учетом различных факторов, в том числе и географического фактора, составляют основу экономики нашей страны и ее регионов. Значение горно-перерабатывающих отраслевых комплексов страны объясняется тем, что в настоящее время они являются одной из основных баз экономики, вокруг которой формируются новые производственные круги, организуется обеспечивающая бизнес-инфраструктура, а эти отрасли являются наиболее важными в структуре экономики и промышленности.

**Key words:** manufacturing industry, mining industry, developed countries and underdeveloped countries, innovative development, investment processes, import and export.

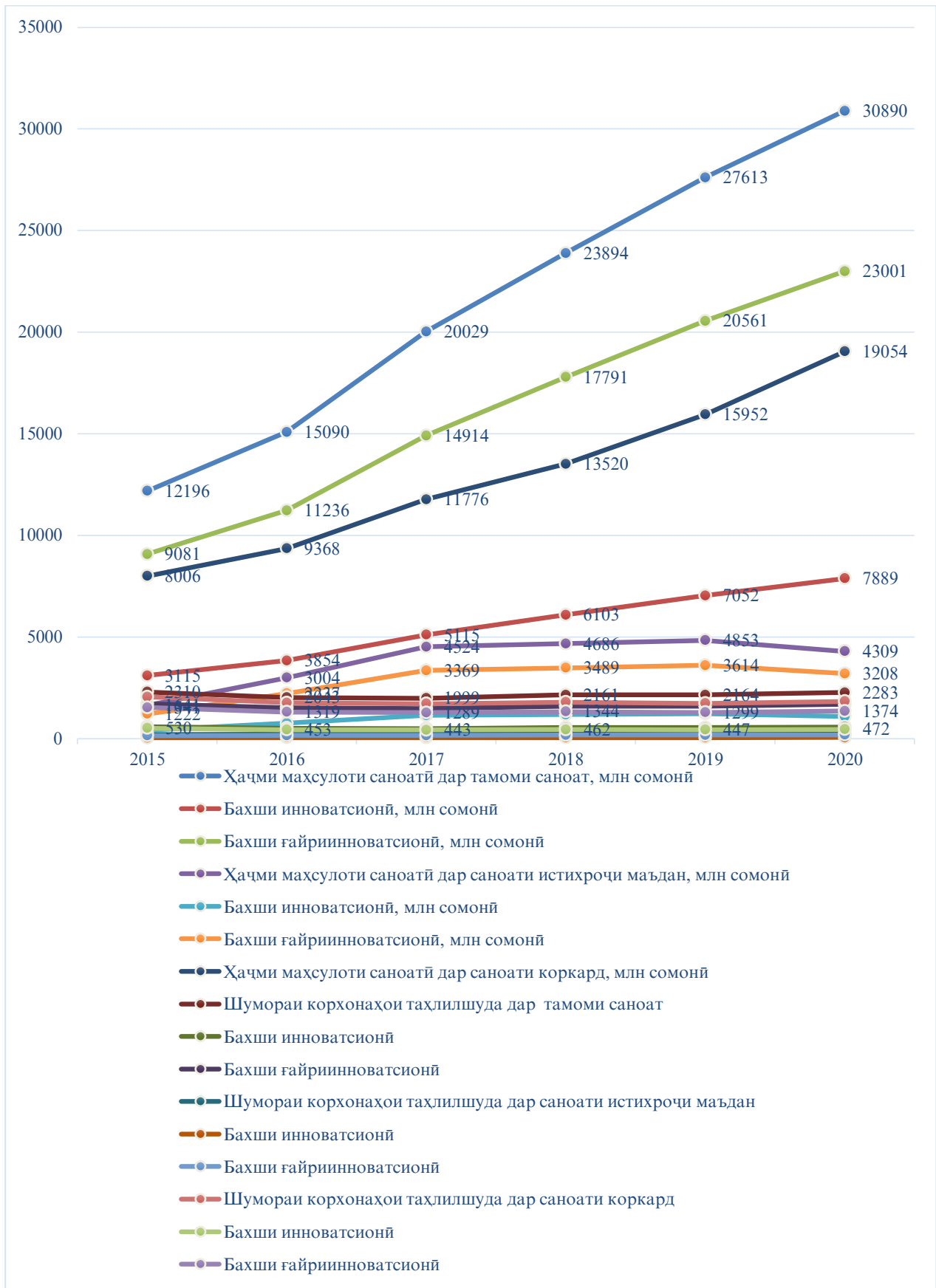
*In this article, the author attempted to find ways to improve the efficiency of the mining and processing industries of the Republic of Tajikistan, taking into account various factors, using synthesis analysis. The author attempted to find ways to improve the efficiency of the mining and processing industries of the Republic of Tajikistan, taking into account various factors, using synthesis analysis.*

*The mining and processing industry of the Republic of Tajikistan, taking into account various factors, including the geographical factor, form the basis of the economy of our country and its regions. The importance of the mining and processing industry complexes of the country is explained by the fact that at present they are one of the main bases of the economy, around which new production circles are being formed, a supporting business infrastructure is being organized, and these industries are the most important in the structure of the economy and industry.*

Чунин тамойиз водор месозад, ки ин тамоюлҳо ҳангоми ташкили сиёсати давлатии саноатӣ аз ҷониби субъектони коркардкунандаи он ва тарафҳои марокдори ин раванд, ки онҳоро дар истилоҳи имрӯза «стейкхолдерҳо» меноманд, ба инбат гирифта, самтҳои диверсификатсиякунонии бозори маҳсулоти саноатӣю равандҳои истеҳсоли маҳсулоти саноатиро ба кор баранд.

Маълум аст, ки ҳарчанд корхонаҳои бузурги саноати коркард ва истихроҷ фаъолияти худро ҳамчун фаъолияти дорои мавқеи инноватсияҳо ироа намоянд ҳам, аммо бештари корхонаҳои бузургу миёна дар ҳисоботҳои молиявии худ харочотҳои инноватсиониро инъикос намекунанд.

Барои ҳамин гузаронидани таҳлили ҳолати воқеии рушди инноватсионӣ дар корхонаҳои саноатии ҷумҳурӣ ба мақсад мувофиқ буда, барои арзёбии равандҳои ташаккулёбии сиёсати дурусти саноатӣ, аз ҷумла саноати инноватсионӣ кўмак хоҳад кард (расми 1).



Расми 1. Ҳаҷми маҳсулот ва шумораи корхонаҳои саноатӣ дар бахшҳои инноватсионӣ ва ғайриинноватсионӣ

Сарчашма: Саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии оморӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.19-25.

Аз маълумотҳои омории дар расми 1 инъикосгардида бармеояд, ки корхонаҳои инноватсионии саноати истихроҷ барои бештари корхонаҳои саноати коркард таъмини масолеҳро ба роҳ монда, дар навбати худ аз онҳо низ барои истеҳсоли маҳсулот молу таҷҳизот гиранд ҳам, аммо ҳамзамон дар ҳар ду бахш корхонаҳои «ғайриинноватсионӣ» ба миқдори зиёд қору фаъолият мекунанд.

Умуман аз нигоҳи мо чундак намудани саноати истихроҷ ба бахшҳои инноватсионӣ ва ғайриинноватсионӣ аз рӯи мавҷудияти хароҷотҳо ба инноватсияҳо мувофиқ намебошад, зеро бештари корхонаҳо, ки мавқеи худро ҳамчун инноватсионӣ инъикос кунанд ҳам, аммо ҳангоми муқоиса намудани онҳо бо дигар корхонаҳо маълум мешавад, ки мавҷуд будан ё набудани равандҳои инноватсионӣ чунин фарқиятҳои калонро дар динамикаи нишондиҳандаҳои ин гурӯҳҳо маънидод карда наметавонад.

Технологияҳои инноватсионӣ барои тамоми корхонаҳои саноати истихроҷ зарур бошанд ҳам, аммо онҳо дар ташаккулёбии натиҷаҳои фаъолияти ин бахш нақши муассир намебозанд. Омилҳои асосии динамикаи нишондиҳандаҳои саноати истихроҷро муайянкунанда арзиши масолеҳи хоми истеҳсолшаванда ва сиёсати сармоягузорию онҳо мебошад (ҷадвали 1).

Ҳамин тавр, чундак намудани саноат ба бахшҳои инноватсионӣ ва ғайриинноватсионӣ аз рӯи мавҷудияти хароҷотҳо ба инноватсияҳо мувофиқи мақсад набуда, дар таҳлилҳои минбаъда тамомияти бахши саноати истихроҷро бо бахшҳои инноватсионии саноати коркарди кишвар ҳамчун мавриди баррасӣ ва тадқиқот қарор медиҳем.

Маълумотҳои омории мавриди таҳлил қарор гирифта ба он ишора мекунанд, ки дар бахши сармоягузорӣ ба соҳаи истихроҷи Ҷумҳурии Тоҷикистон мураккабии тақсими захираҳо ба назар расида, таҳлили ҳамаҷонибаи унсурҳо, усулҳо, ҷустуҷӯи роҳҳои мукамалро талаб мекунад.

Ҷадвали 1.

Динамикаи сармоягузориҳои хориҷӣ дар бахши саноати истихроҷи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳаз. долл. ИМА

	2015	2016	2017	2019	2018	2020	2020 / 2015, %
Истихроҷи ангиштсанг	932	932,5	201,2	509,9	512,8	601,2	64,5
Истихроҷи ангиштсанги кушода	210,6	218,4	262	227,6	224,3	240,9	114,4
Истихроҷи ангиштсанг аз зери замин	30500	1032,5	1129,8	1129,7	1134,2	5766,6	18,9
Истихроҷи нафт ва гази табиӣ	388,1	900,4	403	403,1	412,7	425,9	109,7
Истихроҷи нафт ва гази даргузар	4212,1	4184,2	4200,2	4234,7	4365,7	4604,1	109,3
Истихроҷи маъдани ураний ва торӣ	402,8	421,8	495,3	503,8	557,3	601,8	149,4
Истихроҷи маъдани оҳан дар зери замин	6300	6132	6418,2	6418	5814,3	5100	81,0
Истихроҷ ва тоза намудани маъданҳои мис	23,1	28,9	28,9	31,2	41,2	82,9	358,9
Истихроҷ ва тоза намудани маъданҳои никелу–кобалтӣ	5981,9	6300	3815	3614,2	3691,4	3814,9	63,8
Истихроҷи маводҳои бинокорӣ ғайримаъданӣ	2012,4	2122	2124,2	2124	2161	2160,6	107,4
Истихроҷ ва тоза кардани ашиёҳои ғайримаъдан барои фулузоти сиёҳ	21134,7	20181,2	21124,7	21204,6	2121,3	21264,7	100,6
Соҳаи саноати истихроҷи маъдан ва коркарди конҳо	2107,1	2107	2132,4	2142,1	2154,4	2165,5	102,8
Ҳаргуна соҳаи саноати истихроҷи маъдани қуҳӣ ва коркарди конҳо,	1593,2	1593	1563,2,1	1591,1	1598,9	1610,1	101,1

ки ба дигар гуруҳҳо дохил карда нашудаанд								
Истихроҷи сангу фулузоти қиматбаҳо ва камарзиш, сангҳои ороишӣ	51187,2	54499	57905,7	187428,9	190120,1	191182,6	373,5	

*Ҳисоби муаллиф аз рӯи: Омори солонаи Ҷумҳурии Тоҷикистон // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2016. – С. 252-254, соли 2017. – С.230-232, соли 2018. – С.232-234, соли 2019. – С.224-226, соли 2020. – С. 232-234; Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.110-116.*

Аз нуқтаи назари муаллифон низ бармеояд, ки «... чӣ аз лиҳози иқтисодӣ ва чӣ аз лиҳози экологӣ таъминнамоии сармоягузори азхудкунӣ ва истифодабарии иқтидорӣ захираҳои табиӣ бо мушкилоти муайяни тавсифи субъектививу объективӣ дошта бармеҳӯрад. Сармоягузориҳои пештар ҷалб гардида зоҳиран бидуни риояи ҳатмии принципҳои муҳити зист азхуд карда шуда будаанд... ». [1, С.32]. Аз ин рӯ аз ҷониби ҳукумати кишвар, тарафҳои ба самтҳои сармоягузори соҳаҳои ҳам коркард ва ҳам истихроҷи саноат мароқдор зарур аст, ки ҷораҳои мушаххас, пеш аз ҳама усулҳо ва шаклҳои таъсиррасонӣ ба равандҳои ҷолибияти сармоягузорӣ тариқи ташаккули корхонаҳои муштарак, аз нав дида баромадани равишҳо, дар баъзе ҷойҳо ба таври кулӣ тағйир додани онҳо, дида баромадан ва аз нав тартиб додани стратегияҳо ва ҷорабиниҳои иловагиро пайгирӣ намоянд.

Оғози таҳлили тавсифҳои рушди саноати коркардро аз инъикоси тамоюлҳои асосии рушди он шуруъ намуда, бояд зикр кунем, ки тамоюлҳои асосии рушди саноати коркарди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо воситаи бахши инноватсионии он муайян карда мешавад.

Ҳамзамон бояд дар назар дошта бошем, ки истехсоли маҳсулоти соҳаҳои саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон баъд аз соли 1992 яку яқбора паст гардида, ин пастшавӣ то соли 2001 идома ёфт. Танҳо баъд аз гузаронидани як қатор истилоҳоти иқтисодӣ баъд аз соли 2001 пастшавӣ ба охир расида, тамоюлҳои рушд ёфтани саноати кишвар ба вучуд омаданд. Аммо устуворӣ ва эҳёшавии истехсолот дар саноат бо ҷиҳозонидани таҷҳизотҳои фарсудаи ҳамаҷумла набуда, ба баланс гардидани нишондиҳандаҳои умумиқтисодии назаррас оварда натавонист. [2, С.165].

Ғайр аз ин дар натиҷаи таъсири бӯҳронҳои иқтисодӣ ва молиявӣ солҳои минбаъда (солҳои 2008-2009), кам гардидани воридоти маблағҳои пулии муҳоҷирони меҳнатӣ, пандемияи соли 2019-2020, муноқишаи Федератсияи Россия бо Украина (соли 2022) на танҳо ба соҳаҳои истихроҷ ва коркарди саноат, балки ба тамоми иқтисодиёт таъсир расонида шуд. Ҳамин тавр бӯҳронҳо ҳам ба бахши инноватсионӣ ва ҳам ба бахши ғайринноватсионӣ таъсир расониданд.

Аммо новобаста аз таъсири рӯйдодҳои охирини ҷаҳонӣ ва минтақавӣ соҳаҳои иқтисодиёти кишвар ба пешравиҳои назаррас ноил гардида, «...танҳо дар соли 2021 маҳсулоти саноатӣ ва кишоварзӣ ба миқдори 80 млрд. сомонӣ истехсол карда шуда аст». [3, С.18].

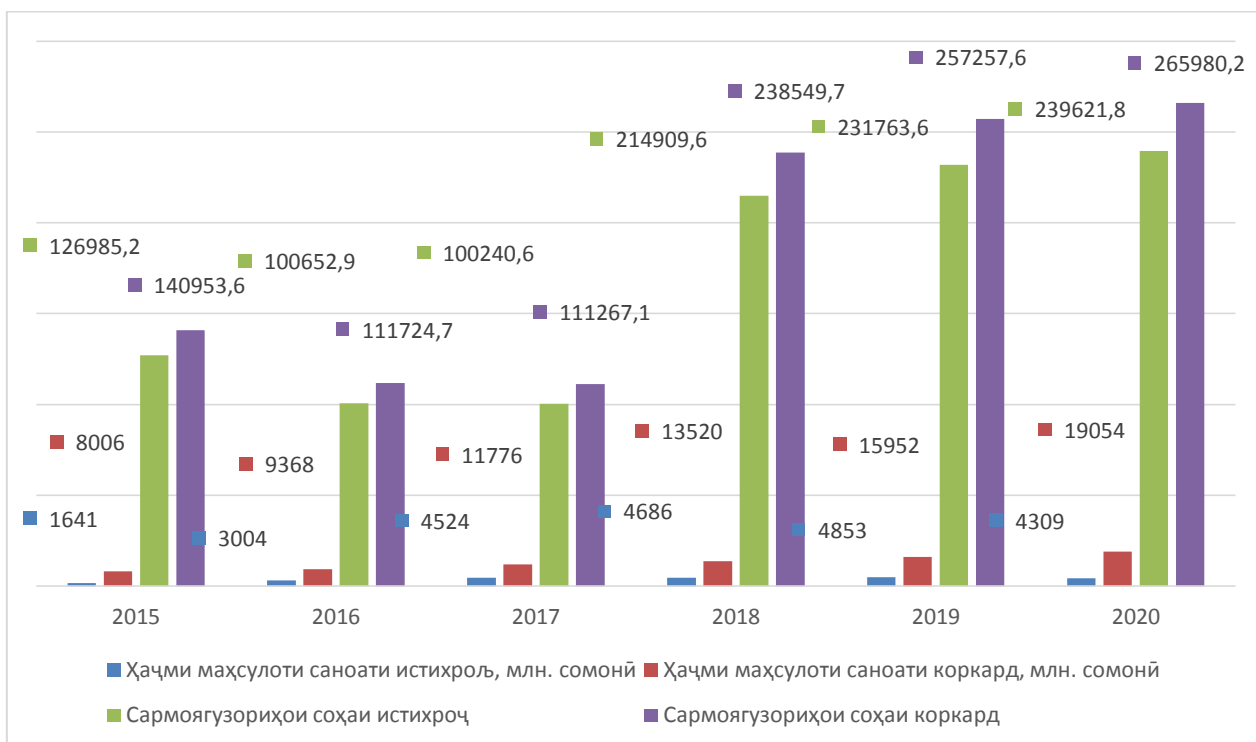


Расми 2. Динамикаи нишондиҳандаҳои рушди бахшҳои саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон  
 Сарчашма: Саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.18-29;  
 Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.368-390.

Ҳамин тавр, таҳлил нишон медиҳад, ки бахши инноватсионӣ ва ҳам ғайриинноватсионӣ ҳаҷми истеҳсолоташро афзоиш дода истодаанд. Бояд таъкид кард, ки дар ин раванд бахши инноватсионӣ нисбат ба бахши ғайриинноватсионӣ ба истеҳсолоташ шиддат дода, шумораи шӯбаҳои таҳқиқотиаш низ афзун гардидаанд. [4, С. 368-390].

Хусусиятҳои баррасӣ гардида далолат медиҳанд, ки корхонаҳои бахши инноватсионии соҳаи саноати коркард барои татбиқ ва ҷорӣ намудани инноватсияҳо мароқ зоҳир менамоянд. Чун равандҳои инноватсионӣ ва татбиқи онҳо имконият медиҳанд, ки монеаҳои муваффақона паси сар намуда, такони якбора ва ҷиддӣ ба истеҳсолот дода нашавад.

Раванди асосие, ки ба рушди корхонаҳои бахши саноати истихроҷ ва коркард таъсир мерасонад, сармоягузорӣ мебошад. Бидуни сармоягузорӣ истеҳсоли ҳаҷми калони маҳсулоти нав ва таҷҳизонидани равандҳои технологӣ номумкин аст. Таносуби ҳаҷми маҳсулоти саноати истихроҷ ва саноати коркарди Ҷумҳурии Тоҷикистон дар расми 3 инъикос карда шуда аст. [5, С. 368-386].



Расми 3. Нишондиҳандаҳои сармоягузори бахшҳои саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон  
 Сарчаиша: Саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.18-29.  
 Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.368-386.

Барои нигоҳдорӣ ва афзоиш додани ҳаҷми истеҳсолоти фонди саноати истихроҷ сармоягузориҳои бештар ба сармояи асосиро талаб менамоянд. Харочотҳои сармоягузориҳои солонаи зарурӣ барои нигоҳ доштани ҳаҷми мавҷудбудаи истеҳсолот ба ҳисоби миёна қариб 15-20 % аз фоидаи корхонаҳоро ташкил медиҳанд. Аммо равандҳои сармоягузорӣ дар бахши саноати коркард ҳолати беҳтар дошта, дар он харочотҳои сармоягузорӣ ба фондҳои асосӣ 20-25 %-ро ташкил мекунанд.

Вазъи нисбатан хуби иқтисодии саноати коркарди ҷумҳурӣ, ки бо фаъолияти объектҳои дурусти инфрасохторӣ алоқаманданд, фазои хуби ҷалби сармоягузориҳо ба вучуд оварда тавониста аст, ки он ба ҳавасмандгардонии воридоти сармоягузориҳои хориҷӣ мусоидат намуда аст. Маҳз сармояҳои хориҷӣ омили асосии рушди инноватсионии системаи саноати кишвар буда, бо роҳҳои ҷойгир намудани онҳо воридгаридан ба инноватсияҳо мушарраф мегардад. Чуноне ки дар давраи солҳои 2015-2020 тамоюли афзоиши сармоягузориҳо ба соҳаи саноат 88,7 % афзоиш ёфта, дар бахши истихроҷ 112636,6 млн. сомонӣ ва дар бахши коркард бошад, 125026,6 млн. сомонӣ зиёд шудаанд.

Таҳлили қисми бахшҳои инноватсионӣ ва ғайриинноватсионии соҳаҳои истихроҷ ва коркарди саноати кишвар нишон дод, ки соҳаи истихроҷ нисбатан аҳамиятнокии иҷтимоӣ дошта, соҳаи коркард бошад самаранокии иқтисодии калонтар дорад. Ҳаҷми истеҳсолот ва ҳаҷми сармоягузориҳо дар бахши коркард нисбатан зиёд буда, ҳамчунин ҳаҷми истеҳсоли маҳсулот ба ҳар як коргар дар бахши коркарди саноат бештар мебошад. Аз рӯи шумораи шуғлмандон низ саноати коркард пешсаф буда, шумораи бахши инноватсионии он низ тамоюли афзуншавии сол ба сол дорад. [6, С.52-61].

Таҳлили содироту воридот ва қарздорҳои дебиториву кредиторӣ бахши саноати истихроҷ ва коркарди кишварро мегузаронем (ҷадвали 2)

Динамикаи воридоту содирот ва қарздориҳои бахши саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон, млн.

сомонӣ

Солҳо	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020 / 2015, %
Воридот ба соҳаи саноат	6322,1	5601,5	5078,7	6216,4	6219,2	5711	90,3
Содироти соҳаи саноат	1741,1	1768,7	2369,3	2125,2	2320,6	2787,4	160,1
Қарзҳои дебиторӣ	11478,7	16993,5	29253	39244,4	51863,3	88268,4	7,6 мар.
Қарзҳои кредиторӣ	3878,3	5758,1	7265,2	11598,6	12100,8	27414,2	7,06 мар.

Ҳисоби муаллиф аз рӯи: Саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии оморӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.52-61.

Аз маълумотҳои оморӣ чадвали 2.15 овардашуда маълум мегардад, ки ҳаҷми воридоти бахши саноат дар давраи солҳои 2015-2020 кам (9,7 %) гардида аст, ки он 611,1 млн. сомониро ташкил медиҳад. Нишондиҳандаи шӯёни диққат он аст, ки дар давраи таҳлилий ҳаҷми содироти маҳсулоти саноатӣ 60,1 % афзоиш ёфта, 1046,3 млн. сомониро ташкил дода аст, ки 80 % масолеҳи содиротгардида ба бахши саноати коркард тааллуқ дорад. Ин ҳам ба татбиқ ва амалисозии технологияҳои инноватсионӣ дар панҷ соли охир алоқаманд мебошад. Аммо дар ин радиф аз 7 маротиба зиёд афзуншавии ҳам қарзҳои дебиторӣ ва ҳам кредиторӣ ташвишвар аст. Пеш аз ҳама ба нишондиҳандаи зерин сармоягузориҳои потенциали диққати махсус хоҳанд дод.

Ҳамин тавр, натиҷаҳои таҳлили гузаронидашуда имконият медиҳад бо хулоса оем, ки дар ташаккули стратегияи рушди кишвар, аз ҷумла рушди соҳаҳои саноати кишвар ба бахши саноати истихроҷ диққати махсус дода шавад, зеро тамоюлҳои рушди он ноустувор ва печида мебошанд, ки дар ҳолати идома ёфтани чунин тамоюлҳо дар муддати дароз, дар сохтори иқтисодӣ тағйирот ба амал омадана мураккабу душвор мегардад. Дар шароитҳои мураккаби сиёсӣ иҷтимоӣ ва иқтисодии муосир бояд чунин сиёсати саноатӣ ташаккул дода шавад, ки манфиатҳои тамоми тарафҳо ба инобат гирад. Ғайр аз ин, бояд бахши инноватсионии соҳаҳои иқтисодӣ ҷудо карда шуда, ба он тичорати хурди инноватсионӣ ҳамроҳ карда шавад. Ба тариқи мисол яке аз корхонаҳои бузурги саноатии кишвар ҚСҚ «ТАЛКО» - ро бигирем, аз нигоҳи мо сиёсати толлингии пешгирифти он самарабахш набуда, коркарди масолеҳи аз берун овардашударо амалӣ месозад. Дар чунин шароит ғайриасосиро агентҳои хориҷӣ аз ворид кардани маҳсулоти хом мегиранд, ки корхонаи мазкур ба онҳо танҳо маҳсулоти аз ашёи хоми худашон оварда масолеҳи тайёршударо медиҳад. Дар ин сурат «ТАЛКО» фақат хзиматрасонии коркардкунии масолеҳро расонида, дар натиҷа даромади кам мегирад. Илова бар ин ҳангоми ворид намудани ашёи хом ин агентҳо аз супоридани андозҳо ва бочи гумрукӣ озод мебошанд. Ба ин вачҳ иқтисодии бузурги корхона ғайрисамарабахш истифода мешавад. Барои ҳамин ҳам ташаккули сиёсати саноатии кишвар ба таҷдиди назари куллии мутобик ба тартиботи технологияи муосир ниёз дорад.

Ҳамин тавр, банақшагирӣ ва ташаккулдиҳии сиёсати саноатии кишвар бояд ба концепсияҳои тартиботҳои технологӣ асос ёфта, масъалаҳои калидӣ, ки ба мақсадҳои гузошташаванда мусоидат мекунанд, таҷдиди назар шаванд. Имкониятҳои масъалаҳои сиёсати саноатӣ, аз ҷониби кӣ коркард шуданашон, кадом мақсад гузошта мешавад ва барои ноил гардидан ба он аз кадом намуди таҷриба ва ё модел истифода намудан, бояд бидуни таъя намудан ба моделҳои ба амалмадаи бозор ташаккул дода шуда, ба модели бозори муосир, ки ба он айни замон Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шуда истода аст, диққати махсус



бояд дод. Сиёсати саноатии кишвар бояд аз нигоҳи интихоби афзалиятноки дар равандҳои тафаккури гурӯҳҳои ҳавасманди намудҳои беҳтарини ҷаббиҳои саноатӣ ба вучуд омада коркард гардад, ки ба талаботҳои тартиби технологияи муосир ҷавобгӯ буда, рушди иқтисодиву ҷамъиятиро дар давраи дарозмуддат таъмин намояд.

#### ПАЙНАВИШТ

1. Хофизов Х.А. Оценка инвестиционного обеспечения эффективного использования природно-ресурсного потенциала: эколого-экономические аспекты // Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. - Душанбе, 2020. - № 3. - С. 32. (23-32).
2. Рахмонов Дж. Р. Управление инновационными процессами на промышленных предприятиях в условиях переходной экономики // Дисс. на соис. канд. экон. наук. 08.00.05. – Душанбе, 2016. – С. 99 (165 с.)
3. <https://asiaplustj.info/ru/news/tajikistan/economic/20220322/v-tadzhikistane-sozdali-plan-kak-vihodit-iz-krizisa-iz-za-voennogo-konflikta-v-ukraine> (санаи мурочиат ба сомона 12.07.2022).- С.18.
4. Саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии оморӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.18-29; Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии оморӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.368-390.
5. Саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии оморӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.18-29. Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии оморӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.368-386.
6. Саноати Ҷумҳурии Тоҷикистон: 30 - соли истиқлолияти давлатӣ // Маҷмуаи оморӣ. – Душанбе, Агентии оморӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2021. – С.52-61.

#### REFERENCES

1. Khofizov H.A. Assessment of investment support for the effective use of natural resource potential: environmental and economic aspects // Bulletin of the Tajik National University. Series of socio-economic and social sciences. - Dushanbe, 2020. - No. 3. - P. 32. (23-32).
2. Rakhmonov J. R. Management of innovation processes at industrial enterprises in a transitional economy // Diss. on sois. cand. economy Sciences. 08.00.05. - Dushanbe, 2016. - P. 99 (165 p.)
3. <https://asiaplustj.info/ru/news/tajikistan/economic/20220322/v-tadzhikistane-sozdali-plan-kak-vihodit-iz-krizisa-iz-za-voennogo-konflikta-v-ukraine>(sanai murojijat ba somona 07/12/2022).- P.18.
4. Sanoati of Yumguriy Tojikiston: 30 - salts and stikloliyati davlat // Mamuai omori. - Dushanbe, Omori Agency behind the President of Yumquria Tojikiston, 2021. - P.18-29; Tojikiston: 30 - salts and stikloliyati davlati // Maҷmūai omori. - Dushanbe, Omori Agency behind the President of Yumquria Tojikiston, 2021. - P.368-390.
5. Sanoati of Jummurii Tojikiston: 30 - salts and stikloliyati davlat // Mamuai omori. - Dushanbe, Omori Agency behind the President of Yumquria Tojikiston, 2021. - P.18-29. Tojikiston: 30 - salts and stikloliyati davlati // Maҷmūai omori. - Dushanbe, Omori Agency behind the President of Yumquria Tojikiston, 2021. - P.368-386.
6. Sanoati of Jummurii Tojikiston: 30 - salts and stikloliyati davlat // Mamuai omori. - Dushanbe, Omori Agency behind the President of Yumquria Tojikiston, 2021. - P.52-61.